

**Речення поширені й
непоширені (повторення).
Порядок слів у реченні.
Логічний наголос**

Мета уроку

- поглибити знання про будову речення, його граматичну основу та другорядні члени;
- сформулювати поняття порядку слів у реченні;
- навчитися ставити логічний наголос у реченні.

Проблемне питання

Прочитайте подане речення, наголошуючи щоразу інший його член та з іншою інтонацією. Який ви можете зробити висновок?

Ви добре знаєте цю місцевість (. ? !)

Проблемне питання

**Спробуйте змінити порядок слів у реченні.
Чи змінився його зміст?**

Ви добре знаєте цю місцевість.

Теорія

Прямим вважається такий порядок слів у реченні, при якому **присудок стоїть після підмета**:

Слова поета вийшли далеко за межі країни.

Прямий порядок другорядних членів речення пов'язаний з порядком слів у словосполученні:

- ☐ узгоджене **означення** стоїть перед означуваним словом;
- ☐ **додаток** - після керуючого слова;
- ☐ **обставина** може бути перед і після головного слова (у реченні ним виступає присудок).

Теорія

Порушення прямого порядку слів з метою виділення якогось із них називається **інверсією** (*зворотним порядком слів*).

Теорія

Виділення у реченні за допомогою посилення голосу одного із слів називається **логічним наголосом**.

Від місця логічного наголосу залежить зміст речення.

Порівняйте:

Учень нарешті **усвідомив** свою помилку.

Учень **нарешті** усвідомив свою помилку

Учень нарешті усвідомив свою **помилку**.

Завдання

Прочитайте речення, визначте порядок слів, назвіть слова, на які падає логічний наголос.

1. Праця єдина з неволі нас вирве: нумо до праці, брати!
2. В тих теплих степах виробилась кров моя і душа моя.
3. Посеред неба гнеться на південь Чумацький Шлях, і між його доріжками зорями тремтить і осипається на край землі срібний пилок.
4. Проходять хмари, гаптують небо химерною грою.
5. Земле! Як тепло нам із тобою!

Теорія

Речення, які складаються лише з головних членів речення, називаються **непоширеними**: *Ляда. Чоколяда. Коляда.*

Речення, у яких, крім головних членів, є інші члени речення, називаються **поширеними**:
Нашорошилось *небо* *буряно* *і погрозами* *загуло.*

Теорія

ДОДАТОК	ОЗНАЧЕННЯ	ОБСТАВИНА
означає об'єкт дії	вказує на ознаку предмета	вказує на ознаку дії
питання непрямих відмінків	<i>який? чий? котрий?</i>	<i>як? де? куди? коли? чому?</i>
підкреслюють <u>пунктиром</u>	підкреслюють хвилястою лінією	підкреслюють <u>рискою-крапкою</u>

- Творче конструювання (письмово)
- ► Записати речення, перебудувавши непоширені речення на поширені.
- Прийшла осінь. Природа зачарована. Тремтить павутинка. Дерева одяглися. Листя вкрило. Курличуть журавлі.

Зробіть синтаксичний розбір речень за схемою.

- Яскраві весняні квіти серед сухих трав і торішнього листя не залишаються непоміченими.
- Рослини втрачають свою здатність самопоновлюватись у попередніх кількостях.
- Усе далі від міст відступають конвалії, фіалки, анемони...

СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

1. Речення.
2. Визначити граматичну основу.
3. Визначити вид речення за метою висловлювання (розповідне, питальне, спонукальне), за інтонацією (окличне, неокличне), за наявністю головних членів речення (двоскладне, односкладне, вид односкладного), за наявністю другорядних членів (поширене, непоширене).
4. Визначити, ускладнене речення чи ні. Якщо ускладнене, то чим (звертання, однорідні члени, вставні слова чи речення, відокремлені, уточнюючі члени речення; звороти — дієприслівниковий, дієприкметниковий, порівняльний та ін.).
5. Визначити порядок слів, логічний наголос.
6. Пояснити розділові знаки.
7. Підкреслити другорядні члени речення, визначити, чим виражені усі члени речення.

Домашнє завдання.

Виписати з художньої літератури 5-7 речень, виконати синтаксичний розбір.